

گفت‌وگو زهرارچدری

گفت‌وگوی «جوان» با فاطمه ریحانی، مدرس دانشگاه و کارشناس حوزه بانوان

حضور زنان در بازار کار، مردان را بی‌مسئولیت کرده‌است!

مادر مأمّن امن اعضای خانواده برای پاسخ به عواطف است

اما مادری که خسته از تعاملات بیرون به خانه برمی‌گردد نمی‌تواند این نقش‌ها را به خوبی ایفا کند

هزینه‌های زندگی خانواده را تأمین کند. از منظر روان‌شناختی این وظیفه تأمین معاش برای حفظ جایگاه و قدرت مرد در خانواده است. از سوی دیگر زنان با توجه به ظرافت‌های روحی و روانی، قرار است منبع و مأخذ مهر و آرامش در خانه و خانواده باشند. بر این اساس اگر زن خودش محبت و عشق کافی از همسرش دریافت نکند و آرامش کافی نداشته باشد، نمی‌تواند این مهر و آرامش را به شوهر و فرزندان‌ش انتقال دهد. در این میان شاهد شکل‌گیری چرخه‌ای هستیم که خروج زن از خانه و

طبق دستورات و مفاهیم دینی زنان در زندگی خانوادگی هیچ مسئولیتی برای تأمین اقتصادی خانواده ندارند! یک زن از بدو تولد به‌عنوان دختر تا زمان ازدواج باید تحت حمایت پدرش قرار بگیرد و حتی اگر پدر نباشد این مسئولیت بر گردن جد پدری می‌افتد. بعد از ازدواج هم مرد مسئولیت نفقه زن را بر عهده دارد و باز هم زن در قبال تأمین معاش و هزینه‌های اقتصادی خانواده به هیچ‌عنوان مسئول نیست. در عوض این مسئولیت به عهده مرد گذاشته شده و مرد وظیفه دارد

همانطور که می‌دانید در دنیای امروز اشتغال زنان یک مزیت به‌شمار می‌آید اما در عمل می‌بینیم خانم‌های شاغلی که قرار است خانواده را هم مدیریت کنند، با فشار مضاعفی مواجه می‌شوند، این در حالی است که نگاه اسلام نگاه کاملی است و مسئولیت تأمین معاش و هزینه‌های خانواده را بر عهده مرد گذاشته است. از نگاه شما دلیل این موضوع چیست و چرا اسلام مسئولیت تأمین تأمین معاش و مسائل اقتصادی خانواده را به عهده مردان گذاشته است؟

در اسلام در بحث حکم و فقه هیچ‌چادر هیچ شرایطی، بایدی برای تأمین هزینه‌های زندگی ازسوی زن به‌عنوان یک تکلیف وجود ندارد. این را از بسیاری شواهد قرآنی و روایی می‌توانیم ثابت کنیم. علاوه بر این ما در روایات زیادی داریم اگر زنی مراعات بحث مدیریت اقتصادی همسرش را بکند یا کمک‌حالش باشد، خداوند برای این زن پاداش و اجر اخروی در نظر می‌گیرد، در صورتی که اگر این مسئله تکلیف بود، پادشاهای تکلیفی مستوجب ثواب نیست! در هیچ کجا هیچ تکلیفی برای زن از نظر امرار اقتصادی خانواده در نظر گرفته نشده است. زن تا زمانی که ازدواج نکرده واجب النفقه پدر است و به محض ازدواج واجب‌النفقه همسر می‌شود. وقتی دارای همسر و فرزند است، حتی اگر همسر از بین برود، باز فرزندان‌ش واجب‌النفقه جد پدری هستند. این مسئله همچنان ادامه پیدا می‌کند تا جایی که اگر هیچ‌کس نباشد حکومت اسلامی وظیفه نفقه زن را باید به عهده بگیرد.

خب دلیل این ماجرا چیست؟

تمام حقوق و تکالیفی که اسلام چه برای زن و چه مرد در نظر گرفته، حتی با شرایط فیزیکی بدن افراد با این حقوق و تکالیف هماهنگ است. مردان قوای بدنی بیشتری دارند و نقش نان‌آوری به عهده آنهاست. از سوی دیگر آسیب‌های اجتماعی که در مسیر امرار معاش برای زن وجود دارد، برای مرد وجود ندارد، همچنان که آسیب‌های جسمی که در مسیر تأمین معاش برای زن وجود دارد برای مرد نیست. مرد وظیفه و تکلیف امر امرار معاش را بر عهده دارد، بنابراین حتی فیزیک و شاکله بدنی مردان هم متناسب با این وظیفه خلق شده است. در جامعه‌ای که فرد ممکن است در مسیر تأمین معاش با هر کسی چالش پیدا کند، این مسئله برای زنان می‌تواند با آسیب‌های فراوانی همراه باشد، بنابراین خداوند متعال به واسطه همین مسئله زن را از چنین تکلیفی معاف داشته است. اما در جامعه امروز بسیاری از بانوان شاغل هستند.

در واقع این زنان از منظر تأمین اقتصادی و کمک‌خرج خانواده‌بودن هیچ تکلیف شرعی ندارند؟

در شرایط اقتصادی کنونی که یک زن هم ناگزیر است به کمک اقتصادی همسرش بیاید، این مسئله شایسته تجلیل و قایل احترام است، اما زنان ما گاهی دچار اشتباه می‌شوند! مابه‌ازای اشتغال پولی وجود دارد که این پول ایجاد قدرت می‌کند و گاهی زن و مرد در یک مبادله قدرتی قرار می‌گیرند، بنابراین اینجا زنان در صحنه رقابت با همسران خودشان می‌افتند. مردان هم چون می‌بینند زنان خودشان دوست دارند شاغل باشند و تبلیغات هم در نظام سرمایه‌داری به گونه‌ای است که زن را از خانواده بیرون بکشد – چراکه در نظام سرمایه‌داری برای تأمین بازار تولید و مصرف به حضور زنان نیاز است – بنابراین شاهد هستیم که بسیاری از اوقات، مردان هم از حضور زنان در بازار کار حمایت می‌کنند. از سوی دیگر ساختار لیبرالیستی برای اینکه بتواند این صحنه را برای زنان جذاب و دوست‌داشتنی جلوه دهد، از صنعت پروپاگاندا و تبلیغات بهره می‌گیرد و توانسته است تا حد زیادی این مسئله را جا بیندازد.

این اشتغال، در آمد و احساس قدرتی که در پی دارد و در نهایت پذیرش جامعه از اینکه زنان هم باید دوشادوش مردان کار کنند و در آمد داشته باشند، چه تبعاتی برای زن و خانواده دارد؟

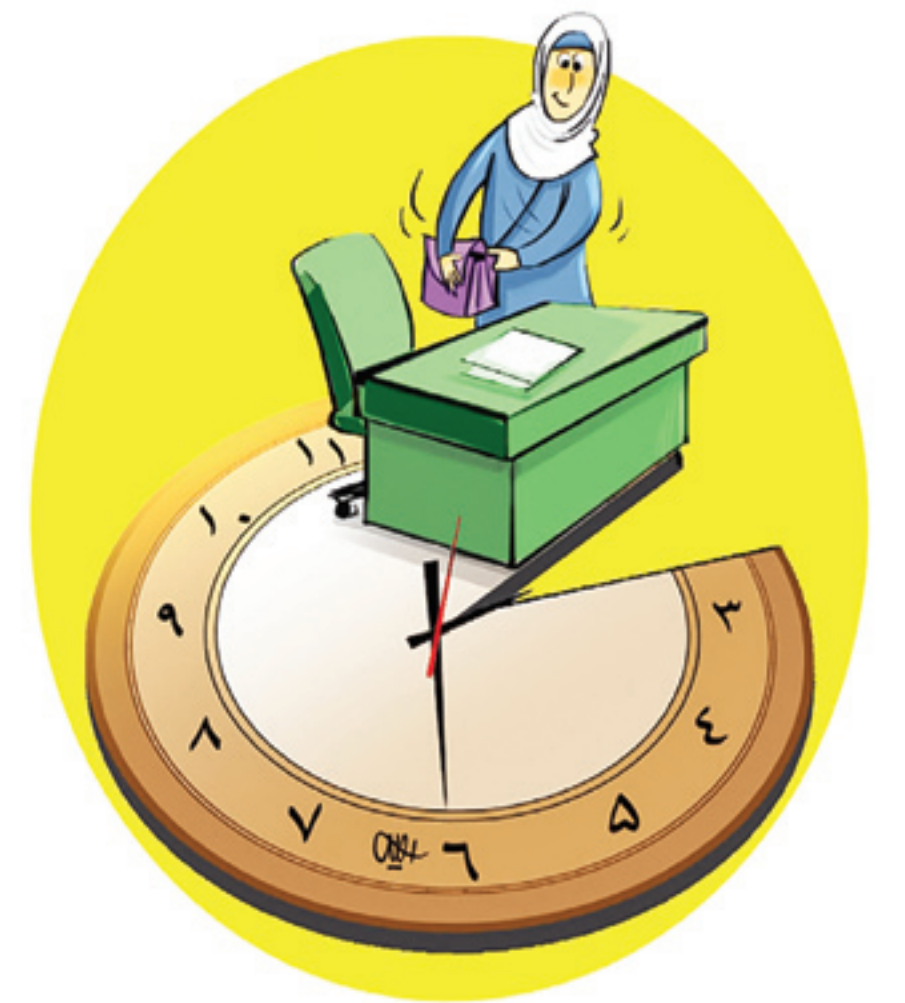
ماحصل این در آمد می‌شود قدرت و اگر ما زن‌ها توجه به این مسئله نداشته باشیم، خیلی راحت تکلیفی که اسلام با لحاظ تمام ابرارِش به عهده مردان گذاشته است، بر دوش زن‌ها می‌افتد!

و آیا زن توانایی مورد نیاز برای این تکلیف تحمیل‌شده را دارد؟

اسلام فیزیک مرد را در نظر گرفته، آسیب‌پذیری زن نسبت به مرد را در نظر گرفته و تأمین اقتصادی خانواده را به عهده مرد گذاشته است، در صورتی که اینجا زن آن ابزار اولیه برای حضور در بازار کار را ندارد! بنابراین وقتی وارد بازار کار می‌شود با آسیب‌های زیادی مواجه می‌شود.

این آسیب‌ها چیست؟

اولین آسیب به هویت فردی زن است. یکسری مشاغل اصولاً مردانه است و وقتی زنان ما وارد این مشاغل می‌شوند به مرور زنانگی یک خانم تحت‌الشعاع قرار می‌گیرد و نحوه بیان و حتی ظاهر این خانم‌ها به شکلی مردانه می‌شود. آرام آرام این تعاملات روی ویژگی‌های جسمانی زن هم تأثیر می‌گذارد. خداوند زن را متعطف آفریده و ابزارهایی را در اختیارش قرار داده است که بارانداز عاطفی خانواده زن باشد و اعضای خانواده مأمّن امن‌شان برای پاسخ به عواطف مادر خانواده است. مادری که در این صحنه

نمای نزدیک

شکل‌گیری چرخه‌ای معیوب در خانواده

ما امروز در جامعه شاهد آن هستیم که به‌خصوص نسل جوان و آقایان مسئولیت‌پذیری‌شان کاهش پیدا کرده است و حتی برای ازدواج به دنبال خانمی شاغل هستند که بخشی از هزینه‌های زندگی را تأمین کند و این فرایندی است که خود ما خانم‌ها با ورود به بازار کار و فرایندی که ایجاد شده است، باعث شده‌ایم. مسئولیت‌پذیری آقایان در حوزه‌های اقتصادی کم شود که به تبع آن می‌تواند در حوزه‌های دیگر هم اتفاق بیفتد. این مسئله هم اتفاق افتاده، دقیقاً شبیه دومینو است که یک ضربه ناآگاهانه به مهرت اول تمام مهره‌ها را جابه‌جا می‌کند. ما دقیقاً همین مسئله را در خانواده‌ها داریم. عواطف و محبت تا حد خیلی زیادی مقوله اکتسابی است. در خانواده این اکتساب عاطفی زن باید از طریق مرد رخ دهد و احساس قدرتی را که مرد به عنوان بن‌مایه و تسوان ادامه فعالیت‌های زندگی نیاز دارد، داشته باشد، باید از تأییدات زن بگیرد، اما زنی که خسته است، زنی که نگاه می‌کند و می‌بیند دارد عین آن مرد تلاش می‌کند، به هیچ عنوان نمی‌تواند این کار را انجام دهد و مردش را تأیید کند! این درست شبیه گردونه‌ای است که با این سرعت باید توان گردش داشته باشد. هر قدر آن خستگی باعث شود تأییدی که نسبت به مرد نیاز است اتفاق بیفتد، در عوض ابراز

طبق آیات قرآن اگر زن درآمدی هم دارد، حظ و بهره این درآمد برای خودش است و می‌تواند و این اختیار را دارد که این درآمد را در خانواده مصرف کند یا مصرف نکند! در صورتی که همین مسئله برای مردان به عنوان یک تکلیف است و باید درآمدی را که دارد در خانواده و برای فرزندان خودش هزینه کند، بنابراین یک حساب بسیار دقیق و دودوتا چهارتایی است که خداوند به تناسب نقشی که برای افراد در نظر گرفته، بن‌مایه، فیزیک، عواطف و روحیاتی را که برای هر کدام از این نقش‌ها نیاز است در نظر گرفته است

خسته تعاملات بیرون از خانه است، وقتی به خانواده برمی‌گردد، نمی‌تواند این نقش‌ها را به خوبی ایفا کند. از سوی دیگر در مشاوره این موضوعات را زیاد می‌بینیم که زن و شوهر شاغل هستند و حتی در یک شغل فعالیت دارند و وقتی به منزل برمی‌گردند از خانم انتظار می‌رود کارهای ظرف‌ب داخل خانه را که متناسب با نقش وی است، انجام دهد، این در حالی است که زن و مرد هر دو خسته به خانه برگشته‌اند! در چنین شرایطی مرد به خودش اجازه می‌دهد برای رفع خستگی استراحت کند اما انگار از زن این توقع می‌رود که امورات خانه به عهده اوست، آن هم در شرایطی که از تعاملات بیرون از خانه خسته است! اینها روی اعصاب فرد و به مرور زمان روی طراوت و زنانگی فرد تأثیر می‌گذارد. نتیجه‌اش این می‌شود که زن گاهی نمی‌تواند نقش مادرانه خودش را در خانواده ایفا کند. اینجا درست شبیه مهره‌های دومینو شاهد شکل‌گیری یک روند هستیم. این خلأ عاطفی که امروز در جامعه برای بچه‌های خودمان شاهد هستیم، ریشه‌هایش به همین ماجرا بازمی‌گردد. شاید در سیستم زندگی قدیم این سطح از خلأ عاطفی را نداشتیم چراکه مادران قدیمی با وجود عدم‌سواد آکادمیک و اجتماعی به اندازه زنان امروز، جایگاه، پایگاه عاطفی و نقش عاطفی که می‌توانستند را به عنوان یک نقش برای زن در نظر گرفته، به همین نسبت هم همه اعضای خانواده از این سرفه علاوه بر نیاز جسمانی نیاز عاطفی خود را هم برداشت می‌کردند، بنابراین خداوند از آنجا که زنانگی را به عنوان یک نقش برای زن در نظر گرفته، به همین نسبت هم تکالیفی که مربوط به یک زن است، به هیچ عنوان تکلیف اقتصادی و امرار معاش نیست چراکه این کاری بسیار سخت است، به همین دلیل هم این تکلیف برای زن قرار داده نشده است.

خانم ریحانی حالا اگر زن شاغل باشد و درآمدی داشته باشد، آیا موظف است این درآمد را در خانه و برای خانواده خرج کند یا درآمدش برای خودش است؟

طبق آیات قرآن اگر زن درآمدی هم دارد، حظ و بهره این درآمد برای خود زن است و می‌تواند و این اختیار را دارد که این درآمد را در خانواده مصرف کند یا مصرف نکند! در صورتی که همین مسئله برای مردان به عنوان یک تکلیف است و باید درآمدی را که دارد در خانواده و برای فرزندان خودش هزینه کند، بنابراین یک حساب بسیار دقیق و دودوتا چهارتایی است که خداوند به تناسب نقشی که برای افراد در نظر گرفته، بن‌مایه، فیزیک، عواطف و روحیاتی را که برای هر کدام از این نقش‌ها نیاز است در نظر گرفته است. حضور اقتصادی زنان و تکلیف کردن این مسئله که زنان هم باید در تأمین معاش نقش داشته باشند، اشتباهی است که ضربه‌هنگ بزرگ آن در جامعه اتفاق می‌افتد، به طوری که اصلاً پسران و مردان ما کمتر از قدیم احساس مسئولیت اقتصادی می‌کنند و این مسئله روی دوش زنان سوار شده است و آرام آرام این تکلیف از سوی جامعه بر دوش زنان گذاشته شده که شما هم باید تلاش کنید و آرام آرام این مسئله به تکلیفی برای زنان ایجاد تبدیل شده است، اما این را چه کسی ایجاد کرده است؟ خود زنان برای خودشان ایجاد کرده‌اند.

چگونه؟

در مرحله اول اشتغال آورد اقتصادی و در پی آن قدرتی برای زن ایجاد می‌کند. قدرت چیزی است که هر کسی دوست دارد داشته باشد و یک ابزار است، ولی در زمان طولانی متوجه آسیب‌هایش می‌شویم. اگر به مأخذ که آیات و روایات متصل به کلام خداوند است، برگردیم، می‌بینیم خداوند چون خالق بشر است و به همه لوازم و اقتضات بشر آگاه است، دقیقاً تمامی اینها را روی یکسری اصول و مبانی درستی بیان کرده است، اما متأسفانه هیچ‌کس نمی‌تواند آنچه بشر خودش بر سر خودش می‌آورد را بر سرش بیاورد!

۲ وینترین

نگاهی به کتاب «ساکنان بهشت»

زن در خانه یا جامعه؟

ازدواج و همسر‌داری از جمله موضوعاتی است که تاکنون کتاب‌های متعددی درباره آن به رشته تحریر درآمده است. ساکنان بهشت: ازدواج، همسر‌داری، زن در خانه یا جامعه؟ هم یکی از این کتاب‌هاست. این کتاب شامل سه فصل است:

فصل اول: دو نیمه هم

فصلی است به اختصار برگرفته از آیات قرآن کریم، احادیث و سخن اندیشمندان اسلامی که در آن می‌آموزیم چطور بر مدار دین مبین اسلام به اتفاق زیبایی از دواج بیندیشیم و چطور همسفری انتخاب کنیم که به راستی نیمه دیگر روح، جسم و ایمان ما باشد. به امید اینکه تمام همسران، نیمه تکمیل‌کننده یکدیگر باشند.

فصل دوم: کلیه مهر

در فصل دوم با نام کلیه مهر که با مسووری بر آیات و روایات می‌آموزیم که چطور انتخاب، رفتار و زندگی کنیم تا زیر یک سقف به آرامش برسیم؛ آرامشی که میوه ایمان و یقین است؛ آرامشی که زیر یک سقف آسمانی توحید، در کنار همسر و فرزندان‌مان به دست می‌آید. می‌خواهیم، خشت‌های اول بنای زندگی‌مان را صاف و صادقانه بنا کنیم تا از ساختمان زندگی‌مان، به تدریج بنایی بسازیم تا آسمان کمال، آنجا که ابرهای سپید رضایت خداوند جریان دارند... پس مثل همیشه از معماران کمال انسانیت (قرآن و عترت علیهم السلام) می‌برسیم که چطور، همسرانی با ایمان و نیمه تکمیل‌کننده یکدیگر باشیم.

فصل سوم: بهترین حضور

فصل سوم با نام بهترین ظهور که پاسخی است برای این پرسش، مدت‌هاست مسیر تعادل و راه صحیح را گم کرده‌ایم و در گیرودار اجزاهای زمان و محیط و بر مبنای عادت‌های اجتماعی تصمیم می‌گیریم و گاهی قضاوت می‌کنیم اما به راستی، پاسخ واقعی کدام است؟ زن برای حضور در خانواده آفریده شده یا اجتماع؟ برای پاسخ این پرسش، بهترین کلام جامع و مانع را به مصادیق گویای قرآن و حدیث بازشد، در اجتهاد و گفتار و اندیشمند و مجتهد جامع‌الشرایط یافتیم. اکنون نگاهی گذرا خواهیم داشت به هویت زن مسلمان و جایگاه زن در خانه و اجتماع، از زاویه کلام امام راحل و رهبر معظم انقلاب.

سخن نخست

اسلام روی خط تعادل

از آنجا که دستورات دین‌روی خط تعادل قرار دارند درباره این موضوع نیز آموزه‌های اسلامی راهگشاست. از دیدگاه اسلام، اصالت حضور زن برای خانواده تعریف شده و در مواردی ضرورت حضور بانوان در اجتماع نیز مورد تأیید قرار گرفته است، ضمن اینکه اسلام، قبل از توجه به جنسیت، انسانیت و عزت نفس آدمی را مورد توجه قرار می‌دهد. در این بخش، با نگاه اسلام به جایگاه زن، از زاویه دید دو مجتهد جامع‌الشرایط بیشتر آشنا می‌شویم.

سخن دوم

اصالت حضور در خانواده

وقتی از ارزش حضور زن و از محوریت عاطفی او در محیط خانه صحبت می‌کنیم، بسیاری این مسئله را به پای محدودیت حضور زن و کوچک‌شمردن توانمندی‌های او حساب می‌کنند، در حالی که حقیقت این است که همه چیز از خانه شروع می‌شود. شخصیت انسان‌ها، در محیط خانواده شکل می‌گیرد و بعد در اجتماع تکمیل می‌شود... اصالت حضور زن در خانواده است، چون او انسان‌ساز است و اگر عمده سرمایه و توانایی‌های خود را در راه تربیت انسان‌ها و همراهی با همسرش هزینه نکند، جامعه خلأ مادر و همسر را به‌صورت فساد و عقده‌های اخلاقی، تربیتی و روانی بروز خواهد داد. در این بخش، به اهمیت حضور زن در خانواده بیش از پیش پی می‌بریم.

سخن سوم

مسئولیت اجتماعی

با وجود اصالت حضور زن در خانواده، لزوم حضور زن در فعالیت‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و حضور او در بسیاری از مشاغل انکار‌ناپذیر است. زنان به‌جز توانمندی‌های ظرف‌ب عاطفی و تربیتی، دارای استعداد‌های مختلفی هم هستند که می‌توانند با تکیه بر آنها، بسیاری از بار مسئولیت‌های اجتماعی را به دوش بکشند و در راستای تعالی جامعه قدم بردارند. خصوصاً در مواردی که خدمات‌رسانی به زنان و بانوان است، حضور زنان کارآموده و متخصص ضروری به نظر می‌رسد.

سخن چهارم

شرایط حضور

در اسلام، اصالت حضور زن در محیط خانه و خانواده تعریف شده چراکه او، معلم انسانیت است و مهم‌ترین وظیفه اش همراهی با همسر و تربیت فرزندان و مدیریت عاطفی و روانی خانواده است، اما با توجه به لزوم حضور زن در برخی عرصه‌های مختلف اجتماع، شرایطی برای حضور او تعریف شده است که بر اساس آن، حریم خانواده‌ها به رغم فعالیت‌های اجتماعی از آسیب‌مصون خواهد ماند. حجاب و عفاف، نوعی پاسداری از خانواده است با رعایت این حدود، به خانواده خود و دیگران احترام می‌گذاریم و حقوق فردی و اجتماع یکدیگر را رعایت می‌کنیم.